

av deres beste» som det heter i den gamle rapporten, og fulgte ham. Men hvem den navnløse Meråker-bonden var som fikk sambygdingene sine til å underordne seg og følge seg både til forsvar og angrep, vet vi ikke.

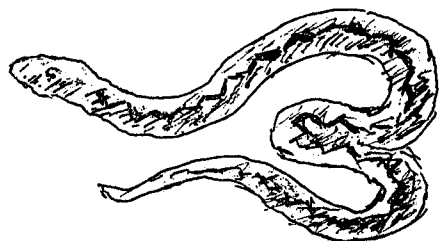
Tradisjonen i bygda peker hen på at Meråkergardene har vært som en samlingsplass, og det er kanskje noen av karene derfra.

Flere av bøndene i Meråker hadde vært ute som soldater under Hannibaldfeida, og det er sikkert de som har ledet sambygdingene sine. Da svenskene snudde nesene heimover, satte meråkerbyggene seg ikke ned og pustet ut, nei de fulgte etter for å understreke at de for ettertiden ville være i fred.

Deres innsats reddet ikke bare Meråkerbygda for plyndring, etter all sannsynlighet ville svenskene ha fortsatt dersom de ikke hadde møtt motstand.

Meråkerbyggene fikk tre års frihet for «Høgskatt» og «Kornskatt» og de andre tunge proviantutskrivningene under resten av krigen. De styrende i København forsto at Trøndelag ikke kunne ligge uten vern. Nye svenske angrep var under forberedelse, og oberst Schultz ble sendt oppover med en del av de trønderske soldater. Sommeren 1677 rykka de over Meråkerfjella inn i Jämtland og tok hele landsdelen tilbake.

Meråkerbyggene var nok med god grunn byrge av innsatsen sin. Da det kom bud opp fra Værnes om at de norske militære ville ha de svenske hestene de hadde tatt, sa de at dersom de hadde fått hjelp skulle de gjerne ha gitt dem fra seg. Men dersom de nå kom og ville hente dem, så skulle de få samme traktement som svenskene hadde fått.

Gjokungen – slukhals og fremmedelement i småfuglereirene

AV JON ØSTENG HOV

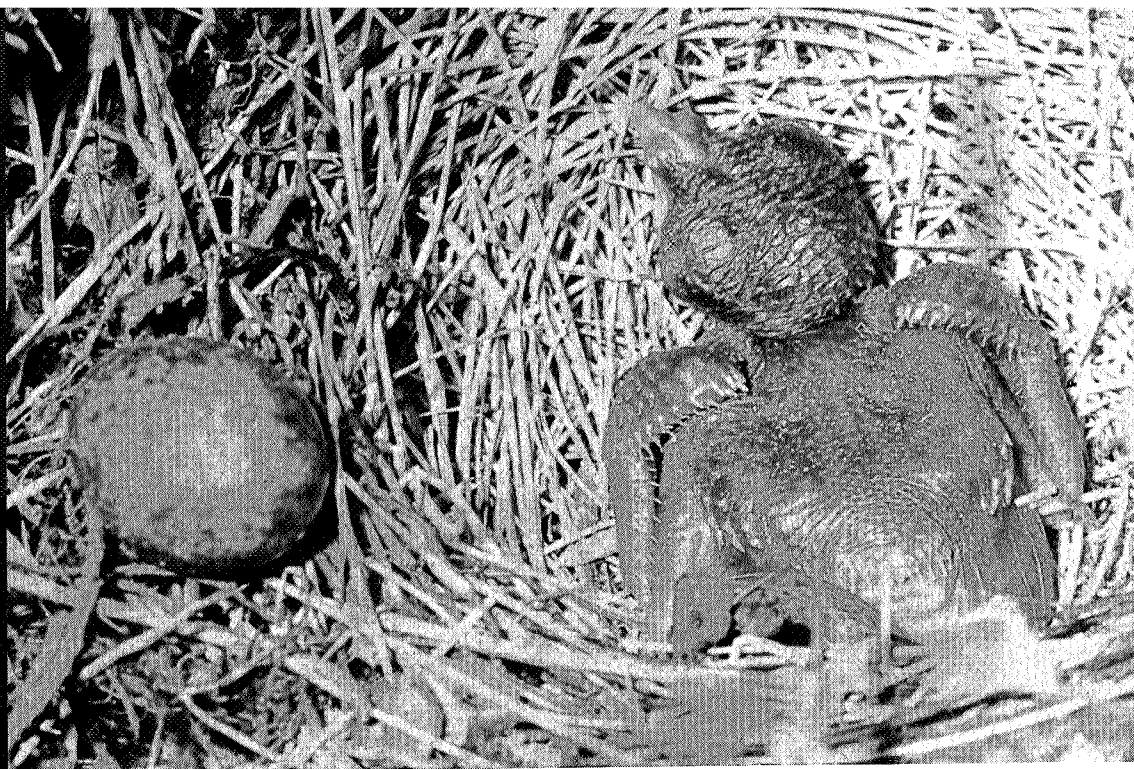
Gjennom tidene er det knyttet mye overtro og sannsigende egenskaper til fugler som er lette å høre, men vanskelig å få øye på. Slik er det i hvert fall med uglene og gjøken. Gjøken skal bl.a. være en fenomenal fyr til å spå sommerens vær; galer den på svart kvist (løvfri skog) skal det bli en heller kald sommer, og langmakkoen bør ikke stues så langt vekk. Men høres ikke dens første «ko-ko» før bjørka har lagt sitt grønne slør over liene, blir det godt å være nudist.

Fuglens evne til å oppfylle tre ønsker hvis man kan komme under treet hvor den sitter og galer kjenner vi alle, helt fra da vi leste småskolens lesebøker. Om noen virkelig har klart å komme under denne sky fuglen mens den gol, så tror jeg nok at ønskene fremdeles er uoppfylte.

På sine steder i landet ventet guttongene med lengsel på at gjøken skulle gi seg til kjenne om våren, for det var skikk at når man hørte den gale første gangen var det tegnet på at nå kunne skoene kastes og man kunne springe barbent i mo og hei.

Også for alle oss andre er gjøken et hyggelig vårtegn, da vet vi med sikkerhet at den etterlengtede sommeren er i anmarsj. Det romantiske aspektet ved gjøken har mang en poet og komponist opp gjennom tidene benyttet seg mye av. Det er ikke få sanger, dikt, fortellinger og melodier hvor gjøken opptrer som en hyggelig faktor i de vårelskendes tilværelse. Blir det derimot snakk om gjøkens formeringsmåte er vi straks mindre begeistret. Dette at den benytter seg av småfuglenes reir for å få født frem ungen, og at ungen like etter klekkingen sparker ut pleieforeldrenes egg eller unger til den visse død, virker, sett fra et menneskelig synspunkt noe brutalt.

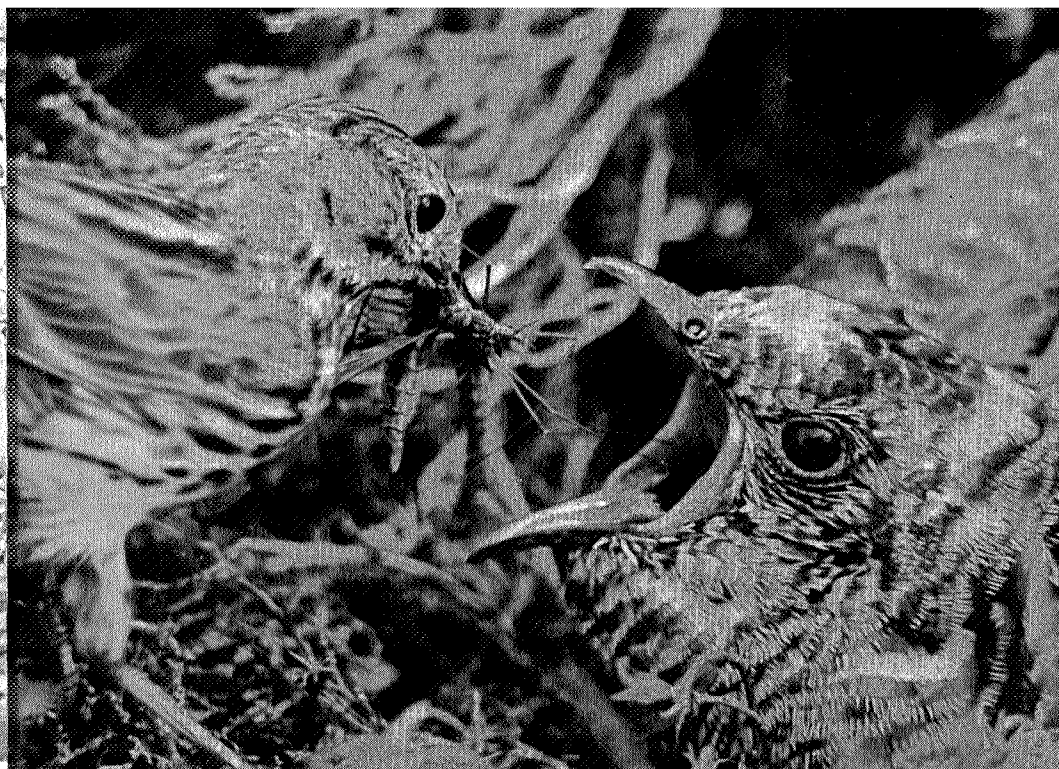
Hvorfor gjøken må benytte seg av andre fugler for å få alt opp sine unger er blitt forklart på mange måter, og den forklaringen som synes mest sannsynlig er denne: Den voksne gjøken spiser for

Den nyutklekte gjøkungen har nettopp sparket heipiplerkas egg ut av reiret.
(Foto: Jon Østeng Hov)

det meste store, hårete åmer og insekter som ingen andre fugler vil ha eller kan fordøye. Den nyklekte gjøkunge klarer heller ikke å fordøye disse insektene, så hvis gjøken selv skulle matet opp ungene sine, gjøkhunnen legger over 20 egg, ville de snart ha bukket under, derfor må hun ha andre insektpisere til dette arbeidet. Det er vel også derfor hun må legge så mange egg, for det er noen av småfuglene som skyr reiret når gjøkungen har vært der., og det er også de som hiver gjøkegget ut igjen, så bare en liten del av de ca. 20 vokser opp.

Gjøkungen fødes helt naken, og den ømfintlige huden den har på ryggen reagerer mot fremmedelementer, det skal være grunnen til at den kaster ut egg eller unger som hører dens pleieforeldre til. Den bruker ryggen og de små vingestubbene til å buksere egg eller unger ut av reiret. Nyklekt er gjøkungen en meget stygg skapning; blind, naken, blåsvart og med stor oppblåst buk. Men ved den tiden den forlater reiret, er den blitt en vakker fugl.

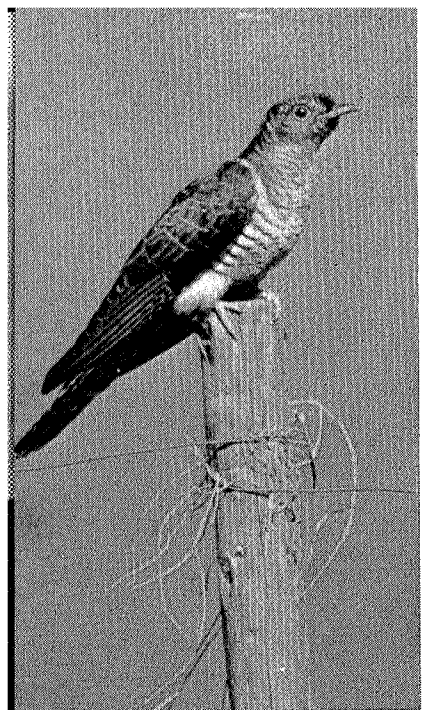

Heipiplerka mater den snart flyvedyktige gjøkungen. (Foto: Jon Østeng Hov)

Mange syns synd på de små pleieforeldrene som skal mate opp denne byttingen. De tror at fuglene strever seg i hjel for å skaffe nok mat til den. Men jeg tror ikke de har så mye mere strev med å skaffe til veie føde for den ene store i stedet for 5—6 små. Selv om det ofte hender at den ene av pleieforeldrene blir borte på en eller annen måte, klarer likevel den igjenværende å skaffe nok mat, selv om det innebærer at nesten hele døgnet går med til foring av den raskt voksende ungen.

Gjøken legger eggene sine hos mange forskjellige småfuglarter her i landet, men undertegnede som mest vandrer i fjellet, har oftest funnet den i heipiplerkas reir. Når gjøkungen vokser til og eser utover reiret, virker de spinkle heipiplerkene som dverger ved siden av den. Når de kommer med mat til ungen, åpnes dens store oransje gap så det virker som den vil sluke hele lerka.

Som voksen fugl er gjøken i flukt lett å forveksle med en liten rovfugl. Men når den sitter er det ikke så vanskelig å se forskjellen,

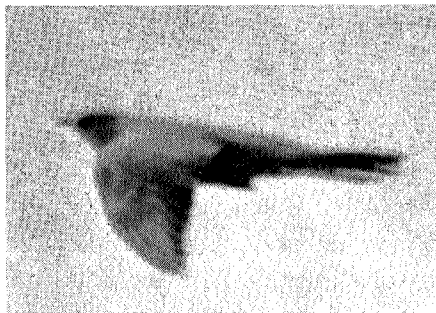
Ut på sommeren kan man se gjøken sitte på hesjestaurene og speide etter mat.

(Foto: Jon Østeng Hov)

gjøken sitter omtrent helt vannrett, mens rovfuglen sitter mere oppreist, og det har også hendt at skuddpremie er blitt utbetalt på den, fordi den som betalte ut ikke så forskjell på den og en spurvehauk. Men med litt logisk tankegang og sunn fornuft kan nok enhver se at det ikke er noen rovfugl man har vært kar nok til å plaffe ned. Nebb og klør vil straks røpe at dette ikke er noen kjøtteter.

Om høsten hender det ofte at gjøken søker frem til jordene, sitter der på en gjerdestolpe eller hesjestaur og stirrer i graset etter åmer og insekter, dette er helst de unge gjøkene.

De voksne fuglene begynner å forlate landet allerede sist i juli, mens årsungene reiser sist i august eller i september. Og da er det mer enn underlig å tenke på at de skal finne veien til overvintringsstedet i Afrika, uten å ha vært der før og uten veivisere. Om våren vender de igjen tilbake til landet, og da helst til de traktene hvor de ble født.

Gjøken i typisk flukt.

(Foto: Jon Østeng Hov)

Verdens lykkeligste menneske?

AV INGRID NORUM

Hver sommer på vår årlige fottur i fjellet, opplever vi noe forunderlig. Vi puster og peser oss opp fjellsiden med vår manglende «kondis», — degenerert bymenneske som vi er, med atskillig mer trening i å sitte og å kjøre enn i å gå, for ikke å si klatre. Vi støner og sliter mens gnagsårene luer i støvlene og ryggsekken gnager på skuldrene, uvant som vi er med den slags utstyr.

Dette gjør vi frivillig, tenker vi, — dette bruker vi endog ferien til, den som vi har sett frem til i månedsvis! Og nå ligger andre og slanger seg på sandstrender eller sitter på koselige fortausrestauranter og nyter sin hvitvin i skyggen av solparasoller, uten å behøve å lee på en muskel! Og her er vi omtrent i ferd med å ta livet av oss selv, vi hiver etter været og føler at vi kan få hjerteslag når som helst.

Men der skimter vi toppen, — er det virkelig mulig? Vi trodde denne fjellsiden var bortimot uendelig og at vi skulle ende våre dager her. Men i neste øyeblikk sitter vi altså på verdens tak, skuer utover et utall av tinder med nye blåner bak, med dalsøkk og blinkende vann imellom. Termos og nistepakke er kommet frem, støvlene er av og tærne vifter velbehagelig i brisen.

Og da er det dette forunderlige skjer med oss. Glemte er gnagsår og pustebevrer, all tretthet er blåst av oss, vi har ikke en bekymring i denne verden og ville ikke bytte med noen, en velsmakende følelse av seier siger inn over oss, vi har gjort en innsats og fått vår belønning, — vi ga det vi hadde og vi vant!

Her på toppen av det nakne fjellet, hvor mosedotter er det eneste synlige tegn på liv, er vi det fullkomment lykkelige menneske, og det er vi aldri ellers, under langt festligere og mer luksuriøse omgivelser. Det er selvfølgelig forklaringen på at vi velger denne formen for ferie år etter år istedenfor et mer behagelig alternativ.